

ISSN 2311-5491

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

NAUKOWYI CHASOPYS

NATIONAL PEDAGOGICAL
DRAGOMANOV UNIVERSITY

Series 5

Pedagogical sciences:
reality and perspectives

Issue 70

Kyiv
2019

UDC 37.013(006)
H 34

PROFESSIONAL EDITION
By Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine (annex 7)
dated 21.12.2015 No 1328 (pedagogical sciences)

The State Committee for Television and Radio-Broadcasting of Ukraine
Certificate of state registration of print media Series KB 23508-13348IIP dated 03.08.2018

The journal is included in the international scientometric database
Index Copernicus International (the Republic of Poland)

Official web-site: www.chasopys.ps.npu.kiev.ua

Approved by the Decision of Academic Council of National Pedagogical Dragomanov University
(Minutes No 14 dated June 05, 2019)

Editorial council:

- V. P. Andrushchenko* – Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Academician of NAPS of Ukraine, Corresponding Member of NAS of Ukraine, Rector of Dragomanov NPU, (Head of Editorial Council);
- V. I. Bondar* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of NAPS of Ukraine;
- R. M. Vernydub* – Doctor of Philosophical Sciences, Professor;
- V. B. Yevtukh* – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS of Ukraine;
- I. I. Drobot* – Doctor of Historical Sciences, Professor;
- M. I. Zhaldak* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of NAPS of Ukraine;
- A. A. Zernetska* – Doctor of Philological Sciences, Professor;
- L. I. Matsko* – Doctor of Philological Sciences, Professor, Academician of NAPS of Ukraine;
- O. S. Padalka* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of NAPS of Ukraine;
- V. M. Syniov* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of NAPS of Ukraine;
- H. M. Torbin* – Doctor of Physico-Mathematical Sciences, Professor (*Deputy Head of Editorial Council*);
- M. I. Shut* – Doctor of Physico-Mathematical Sciences, Professor, Academician of NAPS of Ukraine.

Editorial board of series:

- V. I. Bondar* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of NAPS of Ukraine;
- O. L. Bykovska* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- V. V. Borysov* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- L. P. Vovk* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- Beata Hurnitska* – Ph.D., University of Opole (the Republic of Poland);
- M. I. Zhaldak* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of NAPS of Ukraine;
- M. S. Korets* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- L. A. Kulish* – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (*Executive secretary*);
- L. L. Makarenko* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (*Executive editor*);
- M. M. Marusynets* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- V. D. Syrotiuk* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- V. M. Slabko* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- Fabian Andrushkevych* – Dr. Sc. in Pedagogic, Full Professor (University of Opole, Republic of Poland);
- O. P. Khyzhna* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- S. M. Yashanov* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.

H 34 **NAUKOVYI CHASOPYS NATIONAL PEDAGOGICAL DRAGOMANOV UNIVERSITY. Series 5.**
Pedagogical sciences: realias and perspectives. – Issue 70 : collection of research articles / the Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv : Publishers of National Pedagogical Dragomanov University, 2019. – 310 p.

UDC 37.013(006)

The articles deal with the results of theoretical studies and experimental work on pedagogical science; the disclosure of pedagogical, psychological and social aspects that cause actualization of the problem and help it to be solved at the present stage of education development of education.

Використана література:

1. Козяр М. Теоретичні і методичні основи графічної підготовки майбутніх інженерів у галузі водного господарства засобами інноваційних технологій : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / М.М. Козяр. К., 2012. 460 с.
2. Venkata Reddy K. Textbook of Engineering Drawing. Second Edition. BS Publications, 2008.
3. Narayana K., Kannaiah P., Venkata Reddy K. Machine Drawing. New Age International (P) Limited, Publishers, 2006.
4. Minor Clyde Hawk. Schaum's Outline of Theory and Problems of Descriptive Geometry. McGRAW-HILL Book Company, 1962.

References:

1. Koziar M.M. Theoretical and methodological bases of graphic training of future engineers in the field of water management by means of innovative technologies: diss. Dr. Ped. Sciences : 13.00.04 / M.M. Koziar. K., 2012. 460 p.
2. K. Venkata Reddy. Textbook of Engineering Drawing. Second Edition. BS Publications. 2008.
3. K.L. Narayana, P. Kannaiah, K. Venkata Reddy. Machine Drawing. New Age International (P) Limited, Publishers. 2006.
4. Minor Clyde Hawk. Schaum's Outline of Theory and Problems of Descriptive Geometry. McGRAW-HILL BOOK COMPANY. 1962.

Koziar M. M., Krivtsov V. V. Consideration of some differences in teaching materials in graphic disciplines in educational editions of different countries of the world

The article is devoted to one of the urgent problems of higher education – increasing the competitiveness of higher education applicants and developing their graphic knowledge. Employers make high demand on the level of graphic training of the future specialist in higher education institutions, offer to reflect the changing requirements of the presenting educational programs, indicate the use of foreign experience. In these circumstances, there is an urgent need to train professionals with a qualitatively new level of professional thinking who is ready to use new interdisciplinary information. The article highlights the achievements of modern scientists and practitioners in the study and definition of concepts and terms of descriptive geometry and engineering graphics. Attention is paid to some methodological and practical aspects of graphic training of future specialist in the theory and practice of education, the basic concepts of research are defined. Differences in the names of projections and images of graphic objects in post-Soviet and foreign educational literature are considered in terms of their better perception by higher education students in the study of descriptive geometry and engineering graphics, and some methodological aspects related there to. This greatly facilitates the perception of higher education students of graphic arts, makes their knowledge more in-depth and meaningful, focusing on the main. The possibilities of optimization of the educational process are revealed. It is noted that the concept of research is ensured by the unity of methodological, theoretical and methodological aspects.

Key words: institutions of higher education, future specialist, applicant for higher education, discipline of graphic direction, graphic preparation, descriptive geometry, engineering graphics, educational literature, scientific and pedagogical worker, methodological analysis.

УДК 37.016:811 (492)

Колісніченко А. І.

**ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У НІДЕРЛАНДАХ
У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

Стаття присвячена питанням функціонування й ефективності різних методів викладання іноземних мов на різних етапах становлення педагогічної освіти в Нідерландах. Визначено хронологічні рамки дослідження, які охоплюють чотири століття, із шістнадцятого по двадцяте включно, та мотиви і причини, які спонукали голландців до вивчення іноземних мов. Використовуючи метод критичного аналізу літературних джерел, висвітлено історичний розвиток голландської педагогічної освіти, її етапи та рівні. Як результат, за допомогою методу вивчення й узагальнення педагогічного досвіду зазначено праці голландських освітян, прибічників певних напрямів викладання іноземних мов, та проаналізовано їхній внесок у розвиток педагогічної освіти Нідерландів. Особливу увагу акцентовано на започаткуванні повноцінної педагогічної освіти, яка передбачає професійну підготовку вчителів загалом і вчителів іноземних мов зокрема. У статті перелічено методи навчання іноземної мови, які були популярні в окремі періоди розвитку педагогічної освіти. Також зазначено хронологічні межі функціонування вказаних методів, висвітлено питання ефективності кожного методу. Крім того, зазначено імена освітян, які представляли найпоширеніші течії в методиці викладання іноземної мови. Автор розглядає пріоритетність методичних практик у голландській освіті, їхнє практичне значення для ефективного вивчення іноземної мови. Проаналізовано вплив індивідуального та групового навчання на вибір методів навчання іноземної мови. Узагальнено та досліджено особливості викладання іноземних мов у Нідерландах, головні реформи, які вплинули на розвиток педагогічної освіти. Доведено, що єдиного методу, який може вважатися найефективнішим, не існує, тому вчителі іноземних мов обирають методи навчання відповідно до цілей навчання, форм і умов роботи.

Ключові слова: педагогічна освіта, методи викладання іноземних мов, підготовка вчителів, класична освіта, ефективність навчання, етапи освіти, методика навчання іноземної мови, іншомовна підготовка.

Педагогічна освіта посідає одне з найважливіших місць серед інших галузей, адже саме вона забезпечує всі етапи освіти кваліфікованими фахівцями, метою яких є здійснення освітньої функції. Королівство

Нідерландів має свою історію становлення педагогічної освіти, яка хронологічно охоплює кілька століть, від XVI до XX ст. Викладання іноземних мов є складовою частиною педагогічної освіти, проте є ще більш давнім процесом, адже вже здійснювалось поза системою освіти, у формі приватних уроків, до виникнення голландської педагогічної освіти.

Педагогічна освіта в Нідерландах виникає як окрема складова частина вищої освіти на початку XX ст. Навчання іноземних мов здійснювалось ще у XVI ст., було доступне лише для матеріально забезпечених здобувачів освіти. Мета вивчення іноземних мов була зумовлена потребою налагодження економічних зв'язків з іноземцями. Протягом окресленого періоду змінювались мотиви та причини вивчення іноземної мови. Такі зміни спричиняли перегляд підходів, методів і практик викладання іноземних мов. До часу виділення педагогічної освіти в окрему галузь освіти виконавали свої функції у межах загальної підготовки майбутніх фахівців, не зосереджуючись на профілюванні. Проте через започаткування низки заходів з'явилась нагальна потреба в підготовці вчителів, які б не лише передавали власні знання, але й виконували цю функцію відповідно до педагогічно-методичних вимог до викладання. Передумовами виокремлення педагогічної освіти стала вимога держави про обов'язкову освіту, проголошена у відповідному акті в 1900 р. Цілком очевидною стала потреба у створенні педагогічних навчальних закладів, поява яких стимулювала реформу освіти в Нідерландах. Ставши окремим структурним компонентом усієї освітньої системи, педагогічна освіта передбачала підготовку вчителів для таких етапів навчання:

- педагогічна освіта для початкової школи (pabo);
- педагогічна освіта для молодшої середньої та професійної освіти;
- педагогічна освіта для старшої середньої освіти [6, с. 55].

Першими з'явилися початкові заклади для підготовки вчителів початкової школи. Наступним етапом розвитку педагогічної освіти став курс підготовки вчителів окремих дисциплін, серед яких є й іноземна мова.

Помилково стверджувати, що до XX ст. підготовка вчителів у Нідерландах не здійснювалась. Учителі здобували класичну освіту, крім того, педагоги, які викладали іноземні мови, з'явилися набагато раніше, ніж заклади, де готували таких фахівців. Свої освітні функції вони здійснювали, здебільшого працюючи індивідуально із здобувачем освіти. Особливістю такої іншомовної підготовки також було те, що вчитель іноземної мови був носієм тієї мови, яку викладав.

Мета статті – дослідити питання використання методів і практик викладання іноземної мови в Нідерландах протягом становлення та розвитку педагогічної освіти, проаналізувати їхню ефективність.

Питання викладання іноземних мов в історичному контексті почало цікавити голландських науковців ще наприкінці XX ст. Підтвердженням тому є створений групою науковців журнал «Шедевр. Повідомлення суспільству від Пітера Хейса» («Meesterwerk. Berichten van het Peeter Heynsgenootschap»), який проіснував майже десять років у друкованій версії та продовжив існування в електронній версії ще кілька років [5]. Цей науковий простір використовувався для висвітлення досліджень і наукових надбань із питань викладання іноземних мов. Проте ґрунтовного дослідження, яке б допомогло відтворити чітку модель іншомовної підготовки, не було здійснено до 2015 р., поки не вийшла друком монографія «Історія викладання мови в Нідерландах. Сучасна лінгвістична освіта від 1500 до сьогодні» («Geschiedenis van het talenonderwijs in Nederland. Onderwijs in de modern talen van 1500 tot heden»). Її автори Х. Халшоф (H. Hulshof), І. Квакернаак (E. Kwakernaak) та Ф. Вільгельм (F. Wilhelm) здійснили огляд та проаналізували складний історичний процес становлення іншомовної педагогічної освіти. Хронологія дослідження сягає XVI ст. та відображає пріоритети у виборі методів і практик викладання іноземної мови, крім того, висвітлюються також мовні преференції та популярність окремої іноземної мови для вивчення [3, с. 18]. Дана праця розкриває особливості викладання іноземних мов ще до становлення педагогічної освіти в Нідерландах.

Значна частина досліджень, які здійснювались із метою визначення ставлення до вивчення іноземної мови, мають здебільшого позитивний характер. Такий підхід чітко відповідає позитивістському погляду на природу світу та реальність, висвітлюючи думки науковців, що спиралися на переконання й узагальнення причинно-наслідкових зв'язків між різними чинниками [2, с. 57]. Традиційно вважалося, що будь-яка освіта є позитивним чинником, не враховуючи її якості.

Методичний аспект викладання іноземної мови базується на підходах, які набувають ваги на певних етапах розвитку освіти. Суперечки щодо підходів завжди ведуться між прибічниками двох основних напрямів: традиційного й інноваційного, які чергувались, змінюючи один одного та демонструючи певну ефективність. Але потреба в більш прогресивних напрямках стимулювала освітян до методичних пошуків, апробацій і впроваджень успішних практик у викладання іноземних мов.

Особливу увагу привертають методи викладання, які використовувались протягом становлення педагогічної освіти, а також шлях від індивідуального до групового навчання іноземної мови. Як уже зазначалось, іноземні мови вивчались індивідуально із приватними вчителями, кваліфікацію яких підтверджував результат іспиту на знання мови. Вимог до методичної чи педагогічної професійної підготовки не існувало, тому приватні вчителі виконували свої освітні функції на власний розсуд. Відсутність єдиних вимог до професійного рівня вчителів була однією із причин їхньої посередньої кваліфікації, отже, мотивувала освітян до здійснення реформ. До кінця XIX ст. було відкрито педагогічні спеціальності у вищих навчальних закладах. Саме із цього періоду можна вважати підготовку вчителів іноземних мов професійною.

Методики і практики викладання все ж змінювались залежно від історичних подій, міжнародних освітніх впливів, етапів становлення педагогічної освіти. Із XVII ст. найпоширенішою технікою вивчення іноземної мови був так званий катехітичний метод. Цей метод передбачав вивчення напам'ять, запам'ятовування усталених питань і можливих відповідей на них. Серед основних причин популярності катехітичного методу були нестача підручників та переконання в користі вивчення напам'ять. Цей давній метод використовувався не тільки в розмовах, але й у навчанні правил граматики.

На кінець XVII ст. зростає інтерес до вивчення граматики, у зв'язку із цим змінюється підхід до викладання іноземної мови та вводиться певний контекст для відстежування граматичних понять, їх функціонування в мові. Отже, формується комунікативний підхід, хоча преференції до вивчення напам'ять усе ще досить сильні.

Ураховуючи одночасне використання катехітичного та комунікативного методів та їхній вплив один на одного, у XVIII ст. відбувається поступовий перехід до граматично-перекладацького методу. Цей метод покладений в основу підручника із французької мови, автором якого був А. Агрон (А. Agron (1762–1799 pp.)). Вищезгаданий підручник був визнаний ефективним, оскільки базувався не на приблизному розумінні контексту між носіями різних мов або завдяки завченими напам'ять фразам, а на більш точному продукуванні інформації з достатнім граматичним рівнем. Така мовна підготовка надавала можливість більш вільно спілкуватись як на рецептивному, так і на репродуктивному рівнях [3, с. 27].

У XIX ст., як уже згадувалось, відбувся перехід від індивідуального до групового навчання іноземної мови. Існували перестороги щодо зниження ефективності навчання внаслідок збільшення кількості учнів, але вони не виправдалися. Нові форми викладання сприяли переходу на інші методи. Так, у другій половині XIX ст. з'являється інтелектуальний підхід до вивчення мови. Назва цього підходу пов'язана з добром контексту для вивчення мови, до переліку якого входять матеріали з різних освітніх і наукових галузей. Освітнє середовище, таким чином, прагнуло досягнути наукового рівня в освіті, спрямовуючи своїх здобувачів освіти на складання обов'язкових іспитів, але для повноцінного спілкування все ж бракувало іншомовних навичок.

У XX ст. з'являється еклектичний метод, створений освітянами з метою об'єднати найкращі риси всіх попередніх методів. Результатом новизни в еклектичному методі став акцент на розвиток комунікативних навичок, виконанні усних завдань і читання. Ще один із методів, що використовувався в ті часи, – аудіолінгвістичний метод, який з'явився в 1970-х рр. і виявився не надто ефективним, тому все частіше вчителі іноземних мов використовують комунікативний підхід у викладанні мови, вважаючи його дієвим для формування стійких навичок спілкування.

Надалі, до глобальної освітньої реформи в Нідерландах, точаться суперечки між прихильниками різних методів, проте найпалкіші дискусії виникають щодо ефективності прямого та комунікативного методів. Крім того, з'являються ще й нові методи: метод Гуїна, який використовував транскрипцію, або метод Берліца, який передбачав чітку організацію (базового) навчання за матеріалами традиційного навчання, так званого прямого методу, де переклади нівелювались [4, с. 224].

Проте із часом прийшло усвідомлення, що найкращого підходу не існує, тому необхідно варіювати різні методи відповідно до навчальних цілей. Для належної іншомовної підготовки необхідно дотримуватись базових методик, що продемонстрували свою ефективність. Акценти мають залишитись на рівні фонетики, граматики та лексики, які мають вивчатися в контексті, частково об'єднуючи, таким чином, прямий і комунікативний підхід. З огляду на основні тенденції розвитку педагогічної освіти, на прикладі Королівства Нідерландів спостерігається тенденція до сприяння безперервного професійного розвитку вчителя та педагогічної освіти загалом [1, с. 85].

Висновки. Підсумовуючи, можна зазначити, що протягом становлення педагогічної освіти в Нідерландах погляди на спосіб навчання іноземної мови змінювались залежно від освітніх реформ, форм і умов викладання. Загалом повноцінно функціонували кілька методів викладання іноземних мов водночас, що породжувало суперечки стосовно ефективності кожного підходу, проте основним висновком є твердження про відсутність єдиного ефективного методу навчання іноземної мови та доречність використання методів, що відповідають навчальним цілям і очікуванням.

Використана література:

1. Мазоха Д. Феномен європейської інтеграції педагогічної освіти. *Вища освіта України*. 2007. № 2. С. 82–87.
2. Bartram Brendan. Comparing Language Learning Attitudes in England, Germany and the Netherlands: some methodological considerations. *Research in Comparative and International Education*. 2006. Vol. 1. № 1. P. 56–60.
3. Frans Wilhelm. Foreign language teaching and learning in the Netherlands 1500–2000: an overview. *The Language Learning Journal*. 2018. Vol. 46. № 1. P. 17–27.
4. Howatt A., Widdowson H. A History of English Language Teaching. Oxford : Oxford University Press, 2004. 417 p.
5. Peeter Heynsgenootschap. URL: <https://sites.google.com/site/peeterheynsgenootschap/home> (дата звернення: 26.09.2019).
6. Snoek M. Teacher Education in The Netherlands: Balancing between Autonomous Institutions and a Steering Government. *European Dimensions of Teacher Education – Similarities and Differences*. 2011. P 53–85.

References:

1. Mazoha, D. (2007). *Fenomen yevropeiskoi intehratsii pedahohichnoi osvity [The phenomenon of European integration of teacher education]*. *Vyshcha osvita Ukrainy [in Ukrainian]*.

2. Bartram Brendan. (2006). Comparing Language Learning Attitudes in England, Germany and the Netherlands: some methodological considerations. *Research in Comparative and International Education*, 1, 56 – 60.
3. Frans Wilhelm. (2018). Foreign language teaching and learning in the Netherlands 1500–2000: an overview. *The Language Learning Journal*, 46, 17–27.
4. Howatt, A.P.R. & Widdowson H.G. (2004). *A History of English Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
5. Peeterheynsgenootschap (2019). URL: <https://sites.google.com/site/peeterheynsgenootschap/home> [in Dutch].
6. Snoek M. (2011). Teacher Education in the Netherlands: Balancing between Autonomous Institutions and a Steering Government. *European Dimensions of Teacher Education – Similarities and Differences*, 53–85.

Kolisnichenko A. I. Foreign languages teaching in the Netherlands in the context of the teacher education development

The article deals with the functioning and effectiveness of different methods of foreign languages teaching at different stages of the teacher education formation in the Netherlands. The chronological framework of the study covers four centuries from the sixteenth to the twentieth inclusive. The motives and reasons which prompted the Dutch to learn foreign languages have been identified. Using the method of critical analysis of literary sources, the historical development of Dutch pedagogical education, its stages and levels are highlighted. As a result, using the method of studying and generalizing pedagogical experience, the works of Dutch educators, adherents of certain directions of foreign languages teaching are indicated, and their contribution to the development of pedagogical education of the Netherlands is analysed. Particular attention is paid to the initiation of a full pedagogical education, which provides highly qualified foreign language teachers training. The article contains the list the methods of teaching a foreign language and chronological limits of their functioning, as well as the effectiveness of each of these methods. The author considers the priority of methodological practices in Dutch education, their practical importance for the effective learning of a foreign language. The influence of individual and group training on the choice of foreign language teaching methods is analysed. Features of foreign language teaching in the Netherlands and major reforms which had the greatest influence on the development of teacher education have been generalized and explored. It is proved that there is no single method that can be considered the most effective, so foreign language teachers choose teaching methods according to the learning objectives, outcomes, forms of work and working conditions.

Key words: pedagogical education, methods of foreign languages teaching, teacher training, classical education, effectiveness of teaching, stages of education, teaching methods of foreign language, foreign language training.

УДК 612.789–056.26:37.015.311

Колодич О. Б.

**РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВИХ ФУНКЦІЙ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ
ЯК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО СКЛАДНИКА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті розкрито проблему необхідності формування мовленнєвих функцій дітей з особливими освітніми потребами для розвитку соціальної комунікації. Досліджено місце та роль вивчення іноземної мови в системі психолого-педагогічної корекції відхилень у психічному розвитку, можливості формування мовленнєвої компетентності в дітей із затримкою психічного розвитку у процесі її вивчення. Новий підхід до соціальної адаптації та самореалізації дітей з особливими освітніми потребами пропонує використовувати раціональні ідеї комунікативно орієнтованого освітнього процесу дітей із затримкою психічного розвитку з урахуванням останніх досягнень у галузі мовознавства, психології, соціолінгвістики, інклюзивної освіти, корекційної практики. Він передбачає формування сукупності мовленнєвих навичок і вмінь, можливості їх практичного використання залежно від ситуацій і умов спілкування та соціальної взаємодії дітьми із затримкою психічного розвитку.

Описано чинники, що визначають доречне використання вербальних і невербальних засобів комунікації, пов'язаних із певними труднощами в навчанні дітей з особливими освітніми потребами. Низький рівень мовленнєвих умінь і навичок таких дітей поєднується з недостатнім розвитком їх усного мовлення, або того, що у психолого-педагогічній літературі розуміють як поняття «мовленнєва компетентність», але вони не завжди можуть дати належну характеристику такого порушення і правильно пояснити його прояви, щоби сформувані в дітей із затримкою психічного розвитку належні вміння. Формування мовленнєвої компетентності в дітей із затримкою психічного розвитку відкриває широкі перспективи; зокрема, цей процес потребує розгляду явищ мови не лише як комплексу мовних структур (граматика, лексика), але й як сукупності виконуваних комунікативних функцій.

Ключові слова: мовленнєва компетентність, діти із затримкою психічного розвитку, мовленнєві уміння і навички, соціальна адаптація, самореалізація, особливі освітні потреби.

З перших днів життя кожної дитини виникає необхідність у спілкуванні, завдяки чому формується функція соціального й емоційного контакту з оточенням. У початковій мовленнєвій діяльності та її соціальній комунікативній функції закладено витоки всіх основних мовних процесів (хоча мови в її предметній належності й узагальненості ще не існує).

Процес становлення мовленнєвих функцій і їхнє місце у психічному розвитку дитини сприяють формуванню усвідомлених, узагальнених прийомів інтелектуальної складової частини освітньої діяльності. Це най-